

INGLIZ VA O`ZBEK TILLARIDA GEOGRAFIK TERMINLARNING XUSUSIYATLARI

Abdulaliyeva Sarvinoz Botirjon qizi

Farg‘ona davlat universiteti, Lingvistika: ingliz tili yo`nalishi II-kurs magistranti

botirjonnurqulov@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada ingliz va o`zbek tilidagi geografik terminlarning kelib chiqishi haqida mulohaza qilingan.

Abstract: This article discusses the origin of geographical terms in English and Uzbek.

Аннотация: В данной статье рассматривается происхождение географических терминов в английском и узбекском языках.

Kalit so‘zlar: geografik terminlar, o‘zlashma so‘zlar, atamalar, qo‘shimcha, xususiyatlar, qarz olish, o‘xshash, geografik xususiyatlar, semantik jihat.

Key words: geographical terms, borrowed words, terms, supplements features, borrowings, similarities, geographical features, semantic aspects.

Ключевые слова: географические термины, уменьшительные слова, термины наречия, признаки, заимствования, сходство, географические особенности, семантический аспект.

Ingliz va o‘zbek tillari o‘rtasidagi geografik atamalardagi o‘zlashmalarini aniqlash so‘zlar va semantik siljishlarni o‘rganishni o‘z ichiga oladi. Bu jihatlarni quyidagicha tahlil qilishimiz mumkin:

1. O‘zlashma so‘zlar:

- O‘zbek tilidagi ingliz tilidagi o‘zlashmalar: O‘zbek tiliga o‘zlashtirilgan ingliz geografik atamalari. Masalan, “daryo”, “tog‘”, “vodiy”, “o‘rmon” kabi atamalarning o‘zbek tilida to‘g‘ridan-to‘g‘ri ma’nalari va qo‘llanishlari o‘xshash bo‘lishi mumkin. To‘g‘ridan-to‘g‘ri qarz olish kamroq tarqalgan bo‘lsa-da, turkiy tillardan, jumladan, o‘zbek tilidan O‘rta Osiyo geografik xususiyatlari yoki madaniy tushunchalari bilan bog‘liq bo‘lgan bilvosita ta’sirlar kuzatilishi mumkin.

2. Hisoblar:

- Ingliz va o‘zbek tillaridagi hisoblar: Geografik atamalarning so‘zma-so‘z tarjima qilingan holatlari. Masalan, ingliz tilidagi “river basin” atamasi o‘zbek tiliga moslashgan holda asl atamaning tarkibiy elementlarini saqlab qolgan holda “daryo havzasi” (daryo havzasi) deb o‘zbek tiliga tarjima qilinishi mumkin.

3. Semantik siljishlar:

- Ingliz tilidan o‘zbek tiliga semantik siljishlar: Ingliz tilidan olingan geografik atamalarning ma’nolari o‘zbek tilida qanday o‘zgargan yoki moslashgan bo‘lishi mumkinligini tahlil qilamiz. Masalan, ingliz tilidagi “pond” atamasi ichki suv havzasini nazarda tutsa, uning o‘zbek tilidagi “hovuz” ekvivalenti mahalliy geografiya va madaniy kontekstlarga asoslangan qo‘shimcha ma’no yoki qo‘llanish shakllariga ega bo‘lishi mumkin. O‘zbek tilidan ingliz tiliga semantik siljishlar: O‘zbek geografik atamaları ingliz tiliga o‘zlashtirilganda yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan har qanday semantik siljishlar ikki til o‘rtasidagi madaniy istiqbollari, geografik xususiyatlar yoki lingvistik nuanslardagi farqlar ta’sir qilishi mumkin.

4. Madaniy va tarixiy ta’sirlar:

- Ingliz va o‘zbek geografik atamaları o‘rtasida qarz olish shakllariga olib kelgan tarixiy va madaniy ta’sirlar mavjud. Masalan, arab, fors, rus va turkiy tillardan olingan o‘zgartishlar har ikki tilning leksikasini o‘ziga xos tarzda shakllantirgan bo‘lishi mumkin.

- Mustamlaka va savdo ta’siri: Mustamlaka tarixi, savdo aloqalari va madaniy almashinuvlar ingliz va o‘zbek tillari o‘rtasidagi geografik atamalarning o‘zlashtirilishiga ta’sirlar qidiruv, navigatsiya, savdo yo‘llari va geografik belgilar bilan bog‘liq bo‘lgan atamalarda aniq bo‘lishi mumkin.

Ushbu lingvistik qoliplarni va o‘zlashmalarni o‘rganish orqali ingliz va o‘zbek geografik terminologiyasi leksikasini boyitgan dinamik o‘zaro ta’sirlar va almashinuvlar haqida tushunchaga ega bo‘lamiz. Bu tahlil ikki til o‘rtasidagi tarixiy, madaniy va lingvistik aloqalarga ham oydinlik kiritadi.

Atamalarning ma’nolari tarixiy davrlar va madaniy kontekstlarda turlicha bo’lishi mumkin, bu odamlarning tabiat dunyosi haqidagi tasavvurlari va tushunchalarini aks ettiradi.

Umuman olganda, geografik atamalarni ingliz va o‘zbek tillarida o‘rganish til va insonning geografik tushunchalarni tushunishini shakllantiradigan tarixiy, lingvistik, madaniy va atrof-muhit omillarining murakkab o‘zaro ta’siriga bir darcha beradi. Ushbu fanlararo yondashuv madaniyatlararo muloqotni kuchaytiradi, lingvistik qadrlashni rivojlantiradi va til evolyutsiyasining dinamik tabiati haqidagi tushunchalarni chuqurlashtiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Wichmann, S., E. W. Holman, D. Bakker, and C. H. Brown. 2010. Evaluating linguistic distance measures. *Physica A: Statistical Mechanics and its Applications*
2. Dadabayeva, Sh., & Abdulaliyeva, S.(2023, December).A LINGUISTIC STUDY OF GEOGRAPHICAL TERMS IN ENGLISH. In *Ferghana state university conference* (pp 226-230).
3. Abdulaliyeva,S.B.Q (2023).TILSHUNOSLIKDA TURLI TIZIMLI TILLAR TUSHUNCHASI VA LINGVISTIK METAFORA NAZARIYASI.*Научный Фокус*1(100) час1,482-484.
4. Abdulaliyeva Sarvinoz Botirjon qizi. (2024). GEOGRAPHICAL TERMS IN ENGLISH AND THEIR ETYMOLOGY. *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ*, 43(2), 177–179.
5. Abdulaliyeva Sarvinoz Botirjon qizi (2024). GEOGRAFIK TERMINLAR VA ULARNING MORFOLOGIK XUSUSIYATLARI. *Ta’lim Innovatsiyasi Va Integratsiyasi*, 20(3), 29-32.